

Renginio globėja

Ministrė Pirmininkė
Ingrida Šimonytė

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖ

Renginio organizatoriai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
TEISINGUMO
MINISTERIJA

LAW AND DEMOCRACY
CENTER
JUSTICE HUB

VALDOVŲ RŪMŲ
MUZIEJUS

Informacinis
partneris

Vilnius | 2022 m. gegužės 6 d.

Tarptautinė konferencija
**BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ AGRESIJĄ PRIEŠ UKRAINĄ.
KAIP ĮVYKDYTI TEISINGUMĄ?**

Vilniaus komunikatas

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija kartu su Teisės ir demokratijos centru (Justice Hub) 2022 m. gegužės 6 d. Vilniuje (Lietuvoje) suorganizavo tarptautinę konferenciją „Baudžiamoji atsakomybė už agresiją prieš Ukrainą. Kaip įvykdyti teisingumą?“, kurios globėja – Lietuvos Respublikos Ministrė Pirmininkė.

Konferencijoje dalyvavo daugiau nei šimtas tarptautinės teisės ekspertų, politikų ir kitų visuomenės veikėjų iš įvairių šalių, tarp kurių buvo nemažai 2022 m. vasario-kovo mėn. pasirašyto Jungtinio pareiškimo ir Deklaracijos, raginančios tarptautinę bendruomenę įsteigti ad hoc Specialųjį tarptautinį tribunolą, kuris tirtų agresijos prieš Ukrainą nusikaltimą, atstovų.

Konferencijos tema buvo suskirstyta į keturias diskusijų potemes:

- 1) tarptautinis agresijos nusikaltimas: kodėl nuteisimas už agresijos nusikaltimą yra gyvybiškai svarbus tarptautinės bendruomenės išlikimui ir persekiojimo už šį nusikaltimą galimybės;
- 2) agresyvi Rusijos politika: kilmė, tikslai ir turinys, ideologinis agresijos karo pagrindimas;
- 3) teisiniai mechanizmai Rusijos agresijos kontekste: ar yra erdvės Specialaus Tribunolo steigimui, koks galėtų būti Tarptautinio Baudžiamojo Teismo vaidmuo, pradėtų nacionalinių tyrimų dėl agresijos nusikaltimo Ukrainoje svarba ir sėkmės perspektyvos?;
- 4) Specialaus Tribunolo teisinis pagrindimas, galima jo jurisdikcija, sudėtis, funkcionavimas ir procesas (kaltinamasis aktas, imunitetai, teismas už akių, vykdymas).

Kiekviena potėmė buvo aptarta atskiroje diskusijų grupėje. Baigiamajame posėdyje buvo apibendrintos kiekvienos diskusijų potėmės išvalgos ir visų dalyvių vardu priimtas Vilniaus komunikatas.

Agresijos draudimas yra išskirtinis šiuolaikinės civilizacijos ir tarptautinės teisės pasiekimas. Karas buvo uždraustas 1928 m. rugpjūčio 27 d. Bendrąja sutartimi dėl atsisakymo nuo karo kaip nacionalinės politikos priemonės (Paryžiaus paktas arba Briando – Kelloggo paktas). Dabar agresijos aktai vienareikšmiškai laikomi sunkiausia neteisėto ginkluotos jėgos panaudojimo forma pagal Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 4 dalį – pagrindinį Jungtinių Tautų ginkluotos jėgos nenaudojimo principą.

Kaip 1946 m. spalio 1 d. sprendime pabrėžė Niurnbergo tarptautinis karinis tribunolas, „karas iš esmės yra blogis. Jo pasekmės liečia ne vien kariaujančias valstybes, bet turi įtakos visam pasauliui. Todėl karinė agresija yra ne tik tarptautinis nusikaltimas, bet ir didžiausias tarptautinis nusikaltimas, kuris nuo kitų karo nusikaltimų skiriasi tuo, kad savyje aprėpia visą sukauptą blogį“. Agresijos nusikaltimas negali likti nenubaustas, o veiksmingas už agresiją atsakingų asmenų baudžiamasis persekiojimas yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti taiką ir draugiškus tautų santykius, grindžiamus tokiomis bendromis vertybėmis kaip suverenitetas, laisvė, teisinė valstybė, pliuralistinė demokratija ir žmogaus teisės, t. y. Jungtinių Tautų Chartijoje, Europos Tarybos Statute, Europos Sąjungos sutartyje ir kituose tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose įtvirtintais principais.

Konferencijos dalyviai, pasisakę keturiose diskusijų potėmėse, pažymi, kad Rusijos pradėtas karas prieš Ukrainą atitinka beveik visus JT Generalinės Asamblėjos Rezoliucijoje 3314 (XXIX) dėl agresijos apibrėžimo įvardytus agresijos aktų pavyzdžius. Šis karas lėmė tarptautinius nusikaltimus, kurie sukrėtė visą žmoniją.

Konferencijos dalyviai pabrėžia, kad agresijos prieš Ukrainą nusikaltimas bei kiti po jo sekę tarptautiniai nusikaltimai turi būti vertinami Vladimiro Putino valdymo ir per pastaruosius du dešimtmečius atliktų veiksmų kontekste. Kai kurie diskusijos dalyviai mano, kad šių veiksmų imtasi įgyvendinant tam tikrą ideologiją (kartais vadinamą „rusų pasauliu“ arba „rusianizmu“), kuria siekiama šlovinti sovietinę praeitį, neigti Ukrainos ir Baltarusijos tautų nepriklausomybę ir tvirtinti, kad Rusija turi išskirtinių interesų ir įtakos. Remiantis šiuo požiūriu, nesilaikoma teisinės valstybės, žmogaus teisių ir kitų pagrindinių demokratijos principų.

Konferencijos dalyviai aptarė vykstančius tyrimus dėl tarptautinių nusikaltimų, susijusių su Rusijos karine agresija prieš Ukrainą, įskaitant tyrimus Tarptautiniame Baudžiamajame Teisme bei tyrimus, pradėtus remiantis nacionaline teise bei universaliąja jurisdikcija. Taip pat buvo aptarta Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Romos statute įvardinta agresijos nusikaltimo apibrėžtis ir jurisdikcija bei kliūtys, trukdančios Tarptautiniam Baudžiamajam Teismui vykdyti baudžiamąjį persekiojimą dėl prieš Ukrainą įvykdyto agresijos nusikaltimo.

Konferencijos dalyviai aptarė galimybę valstybėms bendradarbiaujant su tarptautiniais partneriais, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Generaline Asamblėja, įsteigti Specialųjį baudžiamąjį tribunolą, kuris tirtų agresijos prieš Ukrainą nusikaltimus, nepatenkančius į Tarptautinio Baudžiamojo Teismo jurisdikciją.

Tarptautinis Baudžiamasis Teismas turi įgaliojimus teisti už labai sunkius, tarptautinę bendruomenę susirūpinti verčiančius nusikaltimus: nusikaltimus žmoniškumui, karo, nusikaltimus, įvykdytus Ukrainos teritorijoje, o Specialiojo tribunolo jurisdikcija papildytų šio Teismo veiklas. Tribunolas vertintų prieš Ukrainą įvykdyto agresijos nusikaltimo planavimą, rengimąsi, inicijavimą ir vykdymą, įskaitant jo kilmę ir šaknis, taip pat atsižvelgtų į ankstesnius agresijos veiksmus prieš kitas šalis. Jis turėtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn atsakingus asmenis – aukščiausią Rusijos režimo politinę ir karinę vadovybę, taip pat Baltarusijos režimo aukščiausią politinę ir karinę vadovybę, suteikusių Rusijai teritorinę ir kitokią pagalbą vykdant agresiją prieš Ukrainą.

Konferencijoje dalyvavę pranešėjai:

- **pritaria, kad baudžiamosios atsakomybės užtikrinimas už agresijos prieš Ukrainą nusikaltimą, ateities kartu atmintyje išliktų kaip kovos už teisingumą siekis;**
- **išreiškia paramą visoms tarptautinėms ir nacionalinėms teisinėms iniciatyvoms, kurių buvo imtasi siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenis, atsakingus už Ukrainoje įvykdytus karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui bei pritarė būtinybei ieškoti veiksmingo teisinio mechanizmo, įgalinančio užtikrinti už agresiją prieš Ukrainą atsakingų asmenų individualią baudžiamąją atsakomybę;**
- **pritaria Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos pateiktam pasiūlymui (Rezoliucija 2436 (2022) ir Rekomendacija 2231 (2022)), skubiai įsteigti *ad hoc* Specialųjį tribunolą, skirtą tirti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn Rusijos Federacijos politinę ir karinę vadovybę už agresijos nusikaltimą;**
- **ragina valstybes skubiai tęsti diskusijas dėl *ad hoc* Specialaus tarptautinio baudžiamojo tribunolo įsteigimo, kuris vykdytų tyrimą ir persekiotų asmenis, atsakingus už agresijos nusikaltimą, įvykdytą prieš Ukrainą, taip pat stiprinti politinę valią siekiant įgyvendinti Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos pasiūlymą;**
- **ragina valstybes tęsti diskusijas dėl galimybės įsteigti *ad hoc* Specialųjį tribunolą ir stiprinti politinį šios iniciatyvos palaikymą bei sukurti tarptautinį teisininkų ir akademikų bendruomenės tinklą, kuris plėtotų *ad hoc* Specialiojo tribunolo įsteigimo idėją ir jos sklaidą.**